

Дияволиця

Гнат Хоткевич

Коли я вернувся додому, жінка вже найняла нову служницю. Увіходячи, я вже чув, як жінка рівнодушним монотонним голосом розповідала, де що стоїть, коли що робити і т. ін. Це вона називала "накрутити машинку".

Мимоходом і я глянув на нову "рабиню", але... щось вона не видавалася похожою на рабиню. Висока, струнка, не по звичайному типу служниць убрана, вона слухала наук "барині" якось особливо, а як власне — я навіть не можу визначити. Назверх нічого не було помітно: скромно стояла, скромно дивилася, але чомусь у мене нараз мелькнуло порівняння: немов принцеса, що вдає ролі служниці. Обманює короткозорих людей. Але для людини раси нема обманів: він побачить принцесу в найменшій русі.

І от це прокляте порівняння, мабуть, і було всьому виною. Моя увага вже одразу прикувалася до цієї постаті, моя зацікавленість розбудилася. А коли скінчилися науки жінки, і служниця, поклонившись, відходила — я бачив, я таки ясно бачив, як ледве ворухнулися її тонкі уста в непомітну усмішку, якийсь дрібненький мускул здригнувся на соту долю секунди, і в тім русі задзвенів сарказм.

Але що за чортівня? З якої речі я почав придивлятися до руху мускулів лиця якоїсь служниці? Та на чорта вона мені здалася? Двадцять їх було у нас, двадцять іще буде, бо моя супруга поводитися зі служницями не вміє, і вони кидають нас дуже часто, іноді й зі скандальчиками. Спочатку я пробував було вмішуватися, лагодити, але з того не виходило толку, навіть, я сказав би "совершенно даже наоборот" — і я рішив по Священному писанню: одійди от зла і сотвори благо. Я не старався навіть добре запам'ятати, як ту чи іншу служницю звать, бо все одно скоро доведеться вживати іншого ймення. Один час я, було, запропонував жінці в умову контракту вставити обов'язок називатися яким одним певним іменем — щоб не переучуватися кожен раз. Кликнув би "Гаша" чи там "Маша" — і щоб відповідна істота появлялася; а яка — не все хіба одно?

Та воно й справді. Були в мене черевики, я їх стоптав, купив собі інші — і чи ж я коли про старі буду думати? Але от коли якась пара черевиків починає нараз звертати мою увагу на себе, це вже якісь мабуть особливі черевики мають бути. А тут не черевиками пахне, висловлюючись невдало, а парою очей та яких! Та й уся вона якась... чорт її знає, яка там вона, а тільки... А тільки я ловлю себе на тім, що підглядаю за її рухами.

А вона ніби і не помічає того. Спокійно, з якоюсь елеганцією витирає стіл, фортеп'ян, малі вазоники; зручно й легко оминає крісла, а ступає так, мовби все своє життя ходила по перських килимах. Нахиляючися над столом, де стояла висока склянка з квітками, вона привичним рухом піднесла квітки до лиця й понюхала; ніздрі її, тонкі й прозорі, затремтіли при тім — я й це помітив. Пху, дурак!..

А вона й не підозріває, що я додивляюся аж до таких деталей. А якби знала? Ото

би!.. Що?.. Чи не злякалась би? Ого! Така!.. А може, образилася би!.. Це вже скоріше. А може, стала би зухвалою, як взагалі служниця, що має тенденцію перейти в любовниці?

Ого! Отакі вже у вас словечки? Але звідки? В чім річ? Та ну її к...

З якої речі мисль моя прикувалася до цього нового гвинтика нашого господарства? Врешті ж це глупо. Я не селадон і мого самолюбства ніколи не тішили дешевенькі перемоги над служницями, модистками, гімназистками і таким іншим легкопобідним матер'ялом. Заводити інтрижку з покоївкою, ховатися потім від всепроникливих всюдисущих очей власної супружниці, дрібненько обманювати, хвостиком замітати сліди — фе! Я би так не потрапив. Це все одно, що перейти на кишенькову крадіж. Не кажу, що не вкрав би більшої суми, я просто не знаю, бо мені такого випадку не траплялося, але красти по дрібному, на копійки — вже напевне можу сказати, що не буду. Так і тут: не кажу, що буду вічно дотримувати вірності супружньої, просто не дбаю про те; але якщо й порушу, то для того мусить трапитися добрий випадок.

Хіба мало бувало в мене моментів, коли я міг би, що називається, украсти хустку? Але я ніколи не хотів подобати на того вовка, що попускав хвоста в ополону й приговорював: ловись, рибка, мала й велика. Як уже братися за рибальство, то вже на велику скалю. Не трапилося великої риби, або й трапилася, та не зумів піймати — не роби виду, ніби ти й не ловив. А хлюпатися по коліна в брудній воді, забрюхатися й упіймати в результаті пару піскарів — ей-ей, це не робота.

І, скажу правду, це було моєю гордістю. От дивлюсь на червону пошловату фізію своєї жінки, слухаю її нудної безтолкової розмови, або переживаю оті моменти супружньої близькості без любові, без найменшого пориву — бачу пошлість всього того, а сам собі наче кажу: "А все ж я вірний навіть такій жінці. Дивіться, люди добрі: хіба я не заслуговував кращої долі? Хіба не міг би мати — а от не захотів". Що власне я міг би мати й чому не захотів, та й чи справді не захотів — таких питань я собі не ставив.

Отак і жив, день до вечора, від літа до зими. Працював, але праця не давала мені щастя; ходив до людей і людей приймав до себе, але то було нудно. І життя все здавалося таким нікчемним, пустим, безбарвним, що, право, іноді хотілося, аби воно вже кінчалося скоріше.

Навіть молодості моєї не жаль було мені, бо і в ній я крім пари-другої "цінних" моментів нічого не міг пригадати яскравого. Та й вартість тих моментів ставала досить сумнівною, коли я тепер поспробував капнути на них гострим реактивом сучасної моєї аналізи. Просто була молодість, і те, що вона приймала за прекрасне, було таким не по абсолютній вартості, а просто тому, що це була молодість. Так і тяглося життя: безрадісне в минулому, безцвітне в сучасному, безнадійне в будучому.

І от нараз уся та філософічна система летить к чортовій матері. Я заглядаюся на служницю, я думаю про неї, говорю поки що сам собі... якісь зовсім нестосовні слова. Очевидна річ, що то все дурниця й це просто я сам себе уговорив. Нічого нема, нічого не сталося, нічого й статися не могло. Прийшла собі служниця, нюхала квітки — так невже служницям не можна квіток нюхати?

Але як у неї затремтіли ніздрі і як у тих тріпотливих кутках засвітилося сонце!

Певно, гаряча пристрасна кров пробігає по тих блакитних жилах, гарячить груди й сипле іскорками з очей? І очі в неї якісь... хитрі, зміїні. Гляне — і немов уже зробила тобі приговор: "А, пане добродію! І ви туди ж? Знаємо, знаємо — знайома картинка. Скоро почнете кликати до кабінету в неприсутності жінки, тріпати підборіддячко; слідуюча стадія — подарунок дешевенької брошки або дзеркальця... Лиш не на таку напали, милостивий пане. Уміла давати одсіч і не таким, як ви. Ви погляньте на себе, запитайте, скільки волосся у вас залилося. Ноги у вас волосаті, криві пальці, а між пальцями — фе"...

Я аж здригнувся і — схаменувся. Це ж сон, чи забуття яке — чи що це? І вона ж тут! Вона бачить!.. От перестала витирати й насмішливо дивиться на мене, мов читає мої думки. А я чую, як червонію, як кров заливає мені все лице. Вискакую й виходжу до другої кімнати.

Я пройшов до себе в кабінет і сів за стіл. Маю сьогодні термінову роботу. Я люблю іноді термінові роботи. Це напружує. Взагалі, мені здається, чоловік повинен стреміти не до свободи, а до гармонії між свободою й примусом. Уся біда в тім, що люди живуть власне або в тій, або в другій атмосфері, а це однаково погано. Таких же людей, що знали б ту гармонію між свободою й обов'язком — таких людей дуже мало, тоді як вони власне й являються людьми будучого. Нам треба культивувати таких людей, так само, як ми культивуємо добру породу псів чи жеребців. Коли таких людей стане більше — наступить зміна суспільного ладу.

Так от мене чекає термінова робота. Я умисно зволікав з нею сьогодні цілий день, щоб потім, під ніч, бачучи кількість необробленого матер'ялу, пережити тріпотливу муку питань — встигну чи ні? Ой, не встигну!.. А може, встигну?

Але ця проклята служниця помішала в мене все в голові. Чому від неї віє якоюсь інтелігентністю? Рухи її якісь... я навіть не постіснявся б сказати, благородні. Одягнена теж... Впрочім, мистецтво вибирання в наші часи досить здемократизувалося: тепер уміння гарно одягнутися залежить не від самої одягненої, а від тої, яка (який?..) її одягає. Що ж до інтелігентності рухів, то просто служила в поряднім домі й там навчилася і так дуже красиво ходити, й так елегантно нюхати квітки...

Мабуть, вона красиво сміється... От якби почути? В неї довгі вії й чудово тремтять над очима. Рот розкривається злегка, аби тільки показати два рядки білих зубів і то таких білих, які бувають тільки у муринів та... у таких служниць. А ввечері, коли вона роздягається й спустить сорочку з одного плеча, оглядаючи чорненьку родинку на ньому... потім здригнеться від якогось шелесту, бистро натягне сорочку на безстыдне плече й зробить рух Сусанни, що закривається від малоскромних поглядів стареньких благочестивців...

Пху, які мислі!

Та не герцогиня ж це яка, не далекий відламок славної фамілії італійських аристократів — це служниця, тільки служниця й більш нічого! І нема там нічого надприроднього, і сорочка на ній, певно, брудна, і пальці на руках порепалися від миття долівки. В свято обризкується дешевенькими духами, щоб заретушувати, як

смердять ноги, і має певно салдата з бравими вусами й іншими причандалами мужського інвентаря. Недовго будемо чекати, як почне відпрошуватися до сестри, а потім прийде "брат" і п'яно-розп'яно буде гукати: "Матрьошка, разтудьт твою Ерьомку! Што ты гаварыла, што восем г'ривин даш, а дала полтинник. Ой, берегися, Матрьошка! С салдатом шутки плохи".

До речі — як її зовуть? Невже Матрьона? Ні, не може бути. А чому ж би й ні? А ви як, шановний добродію, думаєте! Донна мобіле? Порція ді Джіоконда де ля Фран-ческо да Ріміні? Матрьошка та й годі. Або Параша, радість наша. А найкоротше — Мар'я та й тільки. Почекаємо трошки на Йвана — й будемо мати квіт, як і у всіх. Подумаєш, яке золото трапилося!.. Таке ж стерво, як і всяка інша. Ще чого доброго, сама почне ніби ненароком заглядати до кабінету — благо, я не сплю з жінкою в одній кімнаті. Ну, та зі мною жарту набік: я вмію таких одправляти.

А звать її все ж таки Маша.

І для того, щоб переконатися, я, не надумуючися довго, от так якось одразу закликав:

— Маша!

Вона прибирає в сусідньому покою. Я чую, як м'яко переставляє вона крісла, переходить до вікон, паркет так ніжно, так легенько скрипить під її кроками, ніби й йому приємно носити на собі цей красивий тягар.

Я закликав і жду. От вона зараз увійде й скаже оте звичайне: що прикажете? А що ж я їй справді прикажу?

Ну, та мало чого!.. Ну, скажу принести води напитися та й уже... Правда, вода стоїть у графіні... Е, даремне я її кликав... Саша, Маша, Ганя, Паланя — не все хіба одно?

Але чому ж вона не йде? Не може ж бути, щоб вона не чула. Ого! З характерцем, значить! Ну добре — "моя благоверная" скоро цей характерець виб'є.

Але що ж робити? Замовчати? Так вона буде сміятися: скаже — покликав пан разок, насмілився, та й злякався. Ні, треба. І я ще різче крикнув:

— Маша!..

Вона знову не обізвалася, але стала в дверях. Я цього не чекав так одразу, і вона застала мене серед кімнати.

Нахмуривши брови, я з прибільшеною діловитістю нахилився над столом, ніби дивлячись в якісь папери, але що сказати їй — їй-богу не знав.

— Ви м е н е кликали? — спитала вона, стоячи в дверях, мов у великій рамі. Голос був низький контральтовий, м'який, як кошача лапка, і переливався, мов у вивільги. Але ж бо й голос! Мурашки поза шкірою йдуть.

— А то ж кого? — сміливо відповів я й навіть підняв на неї очі. Хотів це зробити як суворий хазяїн, а вийшло як у побитого школьника.

— Так мене не Машею звать,— і вона чомусь ступила крок до мене. Я мужньо витримав це наближення й не одскочив назад.

— А як же... вас звать?

— Фатьма!

Я, певно, дуже комічно витріщив очі, бо вона розсміялася. Сміх був глибокий, грудний і такий якийсь украдчивий, прямо в душу ліз. І — дивна річ! Я мусів би від того сміху більше змішатися, а вийшло навпаки: я якось одержнув і замалим сам не розсміявся.

— То звідки ж ви родом?

— Зі Стамбулу! — єхидно сказала вона і, крутнувши перед моїм носом усім корпусом, вийшла знов до сальо-ну.

Фатьма! Ах ти ж с... Пху! що це я?

Звідкіля вона взялася на мою голову, оця Фатьма? Начиталася всяких бульварних романів і — маєш! — Фатьма!.. А бодай же тебе луп залупив, щоб було контрастовніше.

Але я лаюся, як останній батярина. Треба просто взяти себе в руки й викинути силком із голови деякі думки, коли вони такі негrecні, що самі не хочуть уходити.

І я почав твердо, рішучими кроками ходити по кімнаті. Ходив-ходив — сів. Наморщив брови, розіклав папери, вмочив перо в чорнило, — але нарисував жіночий профіль на діловому папері й шукав подібності до отої Фать-ми. Піймав себе на тім, вилаяв і себе, і оту кляту турчанку з-під темної зірки. Яка вона у чорта Фатьма? Просто побачила, що "барин" трошки розм'як і намотала це собі на вус чи як там це треба казати відносно жінщини. Вони хитрі, оті баби: в кожній з них, у самій найдурнішій навіть, сидить цілий полк демонів хитрости.

Тільки от що мені не подобається: невже я такий... ну, необережний чи як, що дав відразу помітити своє зацікавлення. Очевидно, сталося це помимо моєї волі, а вона це помітила відразу й містифікує тепер мене. Значить, моєї вини тут нема: як хуліган наліпить тобі на спину червону марку від вина, а хлоп'ята почнуть реготати на вулиці та пальцями показувати, хіба я винен у тому? Я, може, сам від себе крив те, що так ясно відразу побачили ті проникливі очі. Але чорта з два! Я ще не зовсім дурень і не дозволю, аби перша стрічна дівка кпила собі з мене.

Добре було би покликати її зараз сюди й нагримати порядно, щоб вона знала, як поводитися з панами. Я знаю: їм тільки попусти віжки, то вони тобі й на шию сядуть. Вони завжди мусять відчувати, що мундштук знаходиться в твердій руці. А я це вмію!

Шкода тільки, що нема до чого причепитися. Знайти де-небудь невитерте місце або лушпиння з яблук — це, очевидно, в усякім поряднім хазяйстві можна, але вона ж іще тут не прибирала, у мене в кабінеті.

Stop! Вона ж іще не прибирала у мене в кабінеті, а

мусить же!.. Ага!.. От вона, здається, вже кінчає в тім покою, а тоді мусить прийти сюди. Здорово!

Але що я з нею буду робити? Що я їй скажу? Та вона ж висміє мене з двох слів, я ж іде чую! Вона була така зухвала, що зневажливо засміялася й крутнулася перед моїм носом, не вислухавши навіть, що я їй прикажу. А тут? Вона прибиратиме у мене в кабінеті, а я? А я що робитиму? Буду стовбичити та переступати з місця на місце, коли вона буде волокти щіткою по моїх ногах? А може, услужно переставляти крісла? Ні,

треба йти до другого покою.

А як я піду до другого покою, то хіба тоді не все мені одно, чи буде вона тут прибирати чи ні? Я ж хочу бути тут, іменно тут, щоб дивитися, як вона братиме до рук оті всякі мої речі, переставляти їх... Невже справді руки в неї порепані? Ні, не може того бути, бо то було би зовсім неестетично, а вона ж уся така якась...

Стривай! Так це вона й ліжко моє буде перестилати? І стелити його на ніч?.. Ого...

...Чого це млость якась пішла по мені? Аж ніяково перед самим собою. Ні, треба йти звідси.

Маєш! Зі своєї, можна сказати, власної кімнати я, господар дому, мушу тікати перед якоюсь служницею! Невже з мене такий поганий актор, що я не зможу заховати приличного вигляду? Ні, треба бути мужчиною, а не якимсь гімназистом, що червоніє й тремтить, побачивши спідничку. Начхать мені на всіх турчанок світу. От сяду собі в крісло-качалку, задеру ноги вмісне високо й буду, колишучися, читати книгу. Така, можна сказати, літаюча поза вже сама помагає прибрати вигляду недбалого аристократизму.

Твердо шльопаюся в качалку й колишуся з надзвичайною енергією. Входить вона.

І тепер уже мені не "здається", а ясно бачу, що вона, дивлячись, як я старанно задираю ноги, сміється кутиком вуст...

— Ей ти, чортова кукло? Чого ти зуби скалиш? Не знаєш свого діла? Гроші ви всі любите брати...

Ах, як би було гарно, коли б я умів і... смів так говорити. Але, на жаль, усю цю тираду я виголосив у своїм тільки мозку, навні ж обмежився тільки тим, що соромливо припинив біг свого Россінанта.

— Нічого, нічого — колишіться; ви мені не мішаєте.

Ах ти ж... Це мені подобається! Я їй не мішаю!

Та позвольте! Хто у кого служить? Я у вас чи ви у мене? Де ж це видано, щоб служниця говорила до свого пана таким язиком? Може, ще прикажете підійти та, елегантно вклонившись, сказати: "Рагсіоп, тасіетоі-5е11е!.. Я не можу дивитися, що ви берете до рук цю брудну стирку. Я не смію того допустити! Прошу дозволити мені зробити за вас цю роботу, а ви сядьте в качалку й поколишіться трохи, бо інакше ви ризикуєте зовсім попусувати собі руки!.."

Але вона не попусе! Ви тільки гляньте, як вона обережно, мов помаранч очищений, тримає оту стирку, як злегенька поводить нею по речах! Ну-ну! Буде чисто в нас у покоях, якраз! Такими рухами можна тільки севрський фарфор обтрушувати та йдучий часовий механізм. Можна подумати, що ця турчанка нічого іншого й не робила в життю, як тільки шовковою хусточкою обтирала дорогоцінні статуетки та антики, боячися їх довірити служниці.

Хіба сказати їй: "Слухайте"... Отак прийняти недбалу, зухвалу навіть позу, похитувати ногою і, дивлячися на кінчик черевика (свого, свого), мовби там блищав діамант, стомленим і рівнодушним голосом почати:

— Слухайте. Пощо ви мені морочите голову. Ну, яка ви, будемо говорити одверто, у

чортової матері Фатьма? Та ви ж не знаєте, в якій частині світу лежить Константинопіль, бо в тих романах, якими ви наповнили вашу легкомисну голову, з географією поводяться свobodно. І не фантазуйте собі й не гадайте, що ви мене обдурили чи заінтригували. Нічого подібного! Мене зовсім не так легко заінтригувати, як може ви собі гадаєте. Ви, певно, думаєте, що варт було вам кинути пару двозначних усмішок та пальнути фразою з револьверової повісті, як я вже замакитрю собі світ вами й не зможу ні про що більше думати, як про ваші ніжки в вузьких лякованих черевичках? Даремне вам так здається. Правда, ніжка у вас красива, цього не можна у вас відобрати, але Боже мій! Скільки ж то красивих ніжок на світі! То я мушу ними всіма сушити собі голову й думати, чому я не тримаю їх у руках, щоб цілувати? Ні, слуга покірний. На світі, мабуть, багато є й страсбурзьких паштетів, і то дуже смачна річ, але бажати всі їх з'їсти — ні, слуга покірний. Хоча... хто би відмовився з'їсти такий паштетик...

А вона крутилася коло мене безшумними рухами і, видимо, читала в моїх думках. Я це бачив по деяких здвигах мускулів її лиця. Лице її бліде, властиво не бліде, а матового кольору, але, уявляю собі, як воно виглядає і міниться, коли вона лежить, уся розпалена, розметавши волосся по білій подушці й навіть закриваючи очі в солодкій утомі... Повні, справді якісь турецькі губи створюються тоді мовби з виразом страждання, але це лиш вираз найвищого блаженства. Гаряче дихання обпалюватиме тобі вухо і близько-близько будеш бачити, як здригаються ті тонкі прозорі нервові ніздрі й тихо скриплять білі зуби...

— Чого ви так почервоніли, пане? — нараз збудив мене насмішливий голос.

Я скочив, як гімназист, якого інспектор застав з папіросою в зубах за читанням пікантесів. Щось промурмотів і... і... і стояв як дурень, як осел, як останній остолоп! Та же тут була найліпша нагода сказати яку-небудь легеньку півторасмисленість, так собі тонко зажартувати, на рахунок клубнички пройтися, взагалі показати себе ловким, остроумним, таким що його не так-то легко загнати на слизке. І от замість того... Ідіот паршивий!.. Якісь дрегли з мене телячі, а не мужчина. Недурно ж просвистав молодість і не знав жінчини, окрім своєї благовонної супруги. А потім філософує: "На взгляд то он хорош, да зелен"... Усі вони сміялись із тебе, всі, яких ти тільки не зустрічав, бо бачили, з яким карасем мають діло. Ну, хто би, хто на моїм місці зробив би такий глупий жест і прибрав би таку найглупішу вже позу? Тут би цокнути острогами, крутнути вуса і сказати щось... ну... більш-менш — "я думав, яке щастя бути сорочкою вашою, котра може щохвилі цілувати ваші груди"...

Ах, ти остолопе, остолопе!.. Уже б краще сказав — "цілувати ваші циці". Отоді вже був би справжній версальський комплімент.

А найглупіше те, що поки все це, хоч і "молнієносно", але пролітало в моїй голові — я стояв мовчки, як останній дурень, і мій аИег его це констатував. Він сердився, смикав, підштовхував свого близнюка, але той — ані руш.

І нараз я зрозумів, що єдиний мій рятунок — це бистрота ретиради, хоч би до ретиради. Аби скоріше звідси, від цих насмішливих очей, від цих повних уст і взагалі від

усієї цієї тонкої, якимось зеленим фартушком тісно обтягнутої фігури. І я — ох... зірвався з місця, як — скажу за браком більш естетичного порівняння, — як ошпарений цуцик, перевернувшись на бігу крісло й тікав. Ганебно, безславно тікав, а вслід мені дзвенів тихий, але яскраво-виразний водоспад срібного сміху. Але це було розпалене живе срібло, й кожна крапля його, падаючи на мою голову, пропалювала мені мозок і серце. В мене пленталися ноги, як у п'яного. Я був убраний цілком порядно, але я запахувався на бігу, бо мені здавалося, ніби я в халаті, з-під якого видно підштаники зі штрипками, а туфлі без задків шльопають мене по голих п'ятах і от-от упадуть, і я зостануся босий.

Я опинився аж у кухні — он аж куди загнала нечиста сила! Жінка, мішаючи щось на плиті, виричила очі. Але геніяльні думки приходять завжди несподівано й я, махнувши жінці рукою — (мовчи, мовляв), побіг, не стримуючи кроку, далі. Треба вам знати топографію нашого помешкання й мати на увазі, що хід до... до... ну, словом, ви розумієте, був через кухню.

Аж там я заспокоївся. Панове, не смійтеся! Це справді єдине прибіжище всіх "унижених й оскорблених", і коли вам доведеться знайтися в моїм положенні, я вам раджу зажити того ж засобу.

Чи довго чи коротко я заспокоювався, того вже не пам'ятаю, але термінова робота моя пішла к чорту, обід к чорту, настрої к чорту. Я одягся й вийшов. Хотілося — повірите? — паскудства, думалося: воно одне, велике паскудство, може мене отверезити. Правда, для того не треба було мені виходити з дому, а просто побалакати з жінкою, але раз уже вийшов... Та ще й те сказати: домашнє паскудство приїдається, як приїдаються домашні обіди: хочеться тоді пообідати в ресторані.

Де я ходив — не знаю; з ким бачився — не знаю; що говорив — не знаю, але додому вернувся пізно. Коли пройшов до кабінету, ліжко було постелене. Хто стелив? Вона чи жінка?

Я приложив лице до подушки, щоб по запаху довідатися, хто і — аж здригнувся. Під ковдрою лежала квітка...

...У мене закрутилася голова... Серце забилося, як у передсмертній муці. Я сів до столу й старався заспокоїтись, але не міг...

Що означає ця квітка?

Що би вона не означала, але в усякім разі це знак уваги, сигнал.

До чого? До якої мети?

Хіба я знаю? Зараз я знаю тільки, що весь тремчу, і далі моя мисль не йде.

Я випив води, але міг би випити цілий океан з таким же результатом.

Що ж робити далі?

Може, це випадок? Може, стелила вона ліжко, а за корсажем була в неї квітка й упала. Буває ж так, що квітки падають із-за корсажів...

Е, пуста розмова. Квітку положено умісне, сигналізовано, але де ключ до цієї телеграми-шифру? Чи це означає — прийди, я жду? Чи це знову насмішка і триндикання на моїх нервах? Так усяке триндикання мусить мати свій смисл, а тут?

Ні, видимо вона хоче мене побачити, але як? Може, там, окрім квітки, є й записка?

Я перешукав ліжку, під подушкою, під матрацом навіть — нема. Подивився на стіл, перетрусив папери — нема. І тоді тільки догадався, що треба було би бути зовсім глупою, щоби залишати записки та ще на столі.

Так. Значить, констатовано, що я для неї не нуль, що й вона думає про мене. Але чому? Я ж не красун, не першої молодості... Невже тому тільки, що я хазяїн? Ні, ні, це було би вже занадто пошло. Вона не така.

Так що ж це? Любов?

Ну-у... смішно... У мене ж є дзеркало.

Так що ж тоді, до сто чортів?

От для того, аби це розгадати, і треба піти до неї, до її кімнатки (ми були остільки "культурні" з жінкою, що мали для слуги окрему, хоч і маленьку, але все ж окрему кімнатку).

Піти до кімнати служниці?.. Фе!..

Та не фе, а таки я піду. Я чую, що піду! Тільки як? У яким виді?

Чи так як стою, чи "негліже"?

Як то — "негліже"? В підштаниках? Фе!.. Ні, як уже йти, то йти одягненому. Це дасть перевагу (і навпаки)...

А що, як я зайду, а вона почне кричати: "Ах! ах! Уйдіте! Мадам!.. Ваш муж! Ах! ах!.."

Чорт би тебе взяв! А квітка тоді що означає? Зрештою, я буду вбраний і можу сказати, що зайшов розпорядитися, аби завтра мене збудили о шостій, хоч такому поясненню з мільйона людей не повірять дев'ятсот дев'ятде-сять дев'ять тисяч дев'ятсот дев'ятдесять дев'ять осіб.

Але все ж я буду вбраний, і це буде мій плюс. Плюс безсумнівний.

Так... плюс... А що, як я тихо відхилию двері, а з ліжка протягнуться до мене дві голих руки й гарячий шепіт "нарешті!" проколе серце? Тоді ж плюс обернеться в мінус!.. Ех!.. У жінок костюм далеко конструктивніше зроблений.

Признаюся, ця проблема спутала мої думки цілковито. Я серйозно кажу!

Перевагу взяла фракція, котра голосувала за присутність повного убору. На випадок чого позбавитися убору все ж легше, ніж його здобути.

Словом — рішено, я йду. І йду отак, як стою. Хіба тільки трошечки побризкаюся парфумою. Зрештою, навіть цього не треба робити, бо на світі існують не тільки прозористі нервові ніздрі, а й носяки власних жінок, які теж здорово чують парфуми.

Я рішився, але здійснити це рішення на практиці показалося далеко трудніше.

Насамперед знову топографія. Жаль, що ви не вивчили досі розположення наших кімнат — тоді мені не треба було би всього цього описувати. Річ у тім, що до покою Фатьми треба було йти коридорчиком мимо дверей жінчиної спальні — це раз. Чорт же її знає, чи спить вона (не спальня, а жінка), чи ні. Як ото броненосець пливе собі, пливе — торох, і наткнувся на торпеду. Отак може й коло жінчиних дверей понасовано торпед в усі щілини. Наступиш — і нараз електричні дзвоники як загуркотять по всьому домі!.. От і вийде:

Ходит птичка весело
По тропинке бедствий,
Не предвидя от сего
Никаких последствий.

А ргорох, о "тгаследствиях". Ну, та це потім... Так от мимо жіничиних дверей — це вам раз.

В кінці коридорчика двері — це вам два! За цими дверима маленький передпокоїк і з нього двері вже до кім-наточки Фатьми. Троє дверей — жартуєте? А всі ж вони причиняються туго, а всі ж вони скриплять, а всі ж вони скавучать, як прокляті собаки. Ні, європейський спосіб відгороджування за поміччю дверей не годиться. Якби були просто завіси, драпрі — це з усіх боків було би краще.

Ну, припустім, що я подужаю всі двері — а далі що? Е, що буде далі — побачимо. Хіба я можу вгадати? Треба йти й кінець.

Але знову це тільки здалося, що так легко. Коли я поспробував, то не міг здвигнутися з місця. Ноги дрижали, всього мене біла нервова пропасниця. Невже тут грає роллю те, що я вперше зраджую жінку? Шкода, було б напрактикуватися. А то бач, як погано без практики.

Трошки я заспокоївся. Не заспокоївся властиво, а перестав тіпатися, яку танці святого Віта. На пробу пройшов навшпиньки по кабінету — чи не скриплять черевики. Черевики то не скрипіли, але немилосердно скрипіли половички нашого старенького паркету. А будь ти трижди прокляті і паркет, і той, хто його вигдав (і той хто його не ремонтує от уже, мабуть, літ вісім).

Ну, нічого: в коридорчику там дошки.

Я вийшов з кабінету. Тиша, звичайна нічна тиша, але як же голосно стукотить моє серце!..

Нічого не видно. Я йду помацки й то тільки тому, що знаю напам'ять.

Нічого не видно. Я йду помацки й то тільки тому, що знаю напам'ять.

От іду мимо жіничиних дверей. Зупинитись?.. Послухати?

Я зупинився, але, само собою, нічого не вчув. Звичайно жінка моя хропе, як гренадерський кінь, але сьогодні щось нічого не чути. Може, вона стоїть так само по той бік дверей, як я по цей і чекає скрипу?

А, була-не-була!.. І я двинувся рішуче вперед. Двері — о чудо! — двері не рипіли. Як таємні сообщники, як демони-спокусителі вони помагали мені, штовхали в обійми гріха. Гріха? Фатьми!

От і двері до самої Фатьми. З мужністю, з якою кидається людина в бездонну пропасть, одчиняю я ці двері, аж зажмурюючи очі, бо не знаю, нічого не знаю, що мене стріне цю ж хвилю. Може град оплеух, може аксесуар мольєровських п'єс, з якого виливають дещо на голову невдачливого ухажора — все ж може бути.

Коли я одкрив очі, я побачив Фатьму. Вона лежала вбрана на ліжку, закинувши руки за голову. При моїм уході не здригнулася ні мускулом.

Я стояв, не знаючи з чого почати. Вона розпочала сама.

— Сідайте.

Я тоді тільки побачив стілець коло її ліжка. Прямо таки коло її ліжка. І один. Більше сідати було ніде. І я сів.

Близькість до неї кружила мені голову, але я не смів, от не смів ні на що собі дозволити. Струнка, як пальма, лежала вона, схрестивши ніжки в тонких туфельках.

І знову я мовчав, тільки мовчав. Ініціатива вся була по її боці.

— Незрозуміле? Правда? Все. З початку до кінця. Я кивнув тільки головою.

— А між тим, як це просто і... прозаїчно. Вона рвонулася з ліжка й сіла.

— Ах, якби тільки міг мене хто зрозуміти! Я вчитися хочу, розумієте ви, вчитися! Вчитися. Але для того треба грошей, хоч би тільки за право навчання. Де я їх візьму? Заробляти проституцією — я не можу, я не впала ще так низько. Інших способів я не знаю. І я пішла в служниці. Але мене ніхто не хоче держати. Отак як і ви, в першу ж ніч являється глава сім'ї, але ви прийшли хоч коректно, а ті... простіше приходять. І я мушу тікати сама, щоб не діждатися, поки мене вижене господиня. А я ж молода, може непогана, я жити хочу, я можу поковзнутися... і тоді прощай моє вчення. Покочуся по похилості до звичайного кінця: венерична хвороба, лікарня, могила... Я ж бачу все те, ясно бачу, і от не знаю, не знаю, що зі мною буде...

— Фатьмочка... дорога... (це я, це в мене отверзлися уста). Та я ж вам поможу! Скільки треба? Вона сумно похитала головою.

— Не ви перший. І цей хід я розумію. "Облагодетельствовать" ніби платонічно... "я нічого не хочу, я так, від доброти серця"... а в середині сподіватися, що вдячність зобов'язує, і там, згодом, може ниточка докотиться до клубочка. Знаємо ми й цей підхід.

— Фатьма, дорога...

— Ах, яка там Фатьма, дайте спокій,— і вона нервово пересмикнула плечима.

Я почав її завіряти у власнім благородстві, що я ніколи... і в думках... та Боже мене сохрани... та я ж прецінь культурна людина і т. д., і т. д.

Нараз вона почала поволі-поволі хилитися назад, мов би її хто валив. Упала навznak, розкидала руки і тихо засміялася.

— Ох, мужчинки, мужчинки, які ви всі однакові й як легко вас водити за ніс. Глупий ти...

Цей несподіваний перехід на "ти" хльоснув мене, мов батогом. Я не знав, що думати, як реагувати.

Хіба ж ті, що хотять учитися, квіточки мужчинам на ліжко кладуть? Хіба двері змазують, щоб вони не рипіли? Тут питання стоїть простіше.

Але в цей момент... ні, я не можу описувати, що сталося в цей момент. Зрештою, нема таких слів на землі, немає таких фарб на художницьких палітрах.

Словом, скажу коротко. Як фурія, як олицетворення гніву влетіла в хату моя жінка.

Які слова говорилися, які епітети прикладалися — ні, перо моє безсиле (та, я думаю, й усяке перо буде безсиле, коли тобі вставляють перо).

— А ти (це вже до Фатьми) сьака-така-розпро-така! Та як ти сміла, та як..... і т. д. і т.

д. і т. д. і закінчилося громовим: — Вон з мого дому! Цю ж хвилину! Щоб і духу твого не пахло.

І тут — я аж подивувався, сказати правду. В той час, як я чув себе побитим псом, не знав, на яким я світі — вона, тобто Фатьма, не поворухнулася й мускулом. Так, наче нічого й не сталося. і спокійним-найспокійнішим тоном проговорила:

— Манате! Чого ви хвилюєтеся? Як бачите, ми обоє одягнені, підозрівати нас у чомусь ви не можете, в чім же діло? Що ж до вашого приказання залишити ваш дім зараз же, то ви самі розумієте, що це неможливо. Завтра ви заспокоїтеся, ми поговоримо і розстанемося. А тепер... я вас більше не затримую. Аи ГЄУОІГЄ!

Так і сказала — аи гехоіге — їй-богу не брешу! Та ще з яким прононсом! Навіть моя жінка мусіла вийти мовчки, їй-богу не брешу!

А потім — ну, нехай то колись.